

דף נד.

עין משפט א.

ח"מ סימן ערה פעיף כב

כב יח. המפזר זרעים בתוך התלמים של נכסי הפקר לא קנה ^ה, שבעת שפיזור לא השביח כלום, ובעת שצמח והשביח זה כבר בא מאליו ^י, ואינו קונה.

עין משפט ב.ג.

ח"מ סימן ערה פעיף יז

מ.ז.י. יד. הנר בנכסי הגר קנה. וכך המפצל זמורות הגפן או שריגי אילנות אם דעתו לעבוד האילן קנה ואם דעתו להאכילם לבהמתו לא קנה ^ז.

עין משפט ד.ה.

ח"מ סימן ערה פעיף יח

יח טו. המלקט עצים ואבנים מן השדה אם דעתו לתקן הארץ קנה ואם דעתו לעצים לא קנה ^ח. כיצד ליקט גם הגסים וגם הקטנים חזקתו ליפות, ליקט רק הגס חזקתו רק לעצים.

* ואפי' אמר נתכוון לתקן הארץ בעיני מעשיו מוכיחין ^ט.

עין משפט ו.ז.

ח"מ סימן ערה פעיף יט

יט טז. המשוה פני הארץ אם כוונתו לתקן הארץ קנה ואם דעתו להשוות מקום שיעמיד בו גורן לא קנה. כיצד היה לוקח עפר בשדה ממקום גבוה ונותנו למקום נמוך הרי זה מתקן הארץ וקנה ^י, אבל אם לא היה

ה. מב"ב נ"ג ע"ב, וכתב ה"ה בפ"ב מזכיה הלכה י' בשם הר"ש דאיירי בלא כיסהו בעפר, שלא עשה שום מעשה ותיקון בקרקע אלא א"כ כיסהו.

ו. וגם ע"י אכילת פירותיו אינו קונהו, כמבואר בסעיף י"ב.

ז. כיצד אם היה כורת רק מצד אחד אינו מתכוון אלא להאכיל לבהמתו ואם היה כורת מכאן ומכאן באילן חזקתו שנתכוון ליפות האילן וקנה.

ח. מימרא דשמואל שם. ב"ב נ"ד ע"א.

ט. מהטור.

י. מב"ב נ"ד ע"א מימרא דשמואל.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלאהרן שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477
email: minchat.aaa@gmail.com

מקפיד על זה לתת אותו למקום נמוך אלא משליך העפר והצרורות בכל מקום שנופלים ודאי מתכוון רק להשוות מקום לדוש בו.

עין משפט ז.ט. חו"מ סימן ערה פעיף כ

א. וכן הפותח מים לתוך הארץ, אם לתקן הארץ, קנה. ואם לצוד דגים, לא קנה. כיצד, עשה מקום שיכנסו בו המים בלבד, ה"ז מתכוין לתקן הארץ. עשה שני פתחים, אחד להכניס ואחד להוציא, הרי זה מתכוין לצוד דגים.

עין משפט י.כ. חו"מ סימן ערה פעיף יב

יב. יא. נכסי הגר שאין לו יורשים, ונכסי הפקר, ושדה שמכרה הגוי לישראל ועדיין לא החזיק בה, כל אלה דינם שוה, וכל המחזיק בהם באחד מדרכי החזקה קנאם, חוץ מע"י אכילת הפירות כ דלא הוי חזקה בנכסי הגר וההפקר אפי' אכלם כמה שנים עד שיעשה מעשה בגוף הארץ או יעבוד עבודה באילן.

* ע"כ אם מצא שדה הגר חרושה וזרעה ולא כיסה האדמה אחרי הזריעה וצמחה, ואכל התבואה לא הוי חזקה ל'.

עין משפט ל. חו"מ סימן ערה פעיף יד

יג. יב. סייד בנכסי הגר או צר צורה קנה מ' ואם עשה כנגד הפתח סגי גם באמה על אמה נ'.

כ. מעובדא דההיא איתתא, כ"ב נ"ד ע"א. ולדעת הרמב"ם בפ"א ממכירה הלכה ט"ו-ט"ז. ובסי' קצ"ב סעיף י"י-י"א דס"ל דגבי מכירה קנאו באכילת פירות, אבל להראב"ד והטור ס"ל דגם לגבי מכירה לא קנאו באכילת פירות וכמותם פסק הרמ"א בסי' קצ"ב סעיף י"א וצ"ע שלא העיר מזה כאן דבר.

ל. מימרא דרב יהודה שם נ"ד ע"א. האי מאן דודא ליפתא. וכתבו מר"ן בסעיף כ"ב.

מ. אף שבכה"ג לא קנה הלוקח, בנכסי הגר קנה. רמב"ם פ"ב מזכיה הלכה ג'.

נ. שאז בכניסתו יראה היפוי של טיחת הסיד או הציור וחשוב תיקון ומעשה בגוף הבית, אבל סיווד וציור שלא כנגד הפתח לא די באמה על אמה. סמ"ע ס"ק כ'.

עין משפט מ.

הו"מ סימן ערה פעיף ג

ג. שדה הפקר המסומנת במצרים כיון שחפר בה אפי' בהכאה אחת קנה כל השדה ^ו, ואם אינה מסויימת במצרים קנה ממנה באותה הכאה כדי שילך הצמד ^ז בשעת חרישה ויחזור.

דף נד :

עין משפט א.

הו"מ סימן ערה פעיף ג

עין בסעיף הקודם

עין משפט ב.

הו"מ סימן קצד פעיף ב

ב. כיון שהדין שגוי אינו קונה קרקע מישראל ולא מקנהו לו אלא בשטר עם נתינת כסף, א"כ ישראל שלקח שדה מהגוי ונתן לו דמים וקודם שיחזיק בה ויכתוב לו שטר בא ישראל אחר והחזיק בה כדרך שמחזיקים בנכסי הגר זכה האחרון ^ח, ונותן לראשון כספו ^ט, מפני שהגוי מרגע שלקח הדמים מהראשון סילק רשותו משדה זו וישראל הראשון לא קנה עד שיגיע השטר לידו, ונמצאו נכסים אלו כנכסי הפקר שכל

ס. רמב"ם פ"א מזכיה הלכה י' וכרב הונא אמר רב בב"ב נ"ד ע"א, ורב נחמן פסק כוותיה שם. ודוקא בשדה העומדת לחרישה, אבל לא בבית ואיירי בנתכוון לקנות כמ"ש בסעיף כ"ד.

ע. פירוש, שני שוורים שחורשים בהן נקראים צמד, ואין עושים תלם אחד לכל אורך הקרקע אלא יש שיעור לתלם השדה, ואחר שהגיעו השוורים לשיעור זה חוזרים לעשות תלם חדש בצידה, וזהו כדי שילך הצמד ויחזור. סמ"ע ס"ק ד'.

פ. מימרא דרב יהודה אמר שמואל. ב"ב נ"ד ע"ב. אבל אם החזיק בה הראשון גם קודם שנכתב השטר מעמידים אותה בידו דלא גרע חזקתו מחזקת השני שלא נתן דמים וכן כתב ר"ח וה"ה בפ"א מזכיה הלכה י"ד.

צ. כן דעת הרמב"ם והטעם שהגם שהראשון לא קנהו, מ"מ בתורת משכון הוא בידו עד שיחזיר לו הגוי הדמים, אבל הרא"ש ס"ל דא"צ להחזיר הדמים כיון שלא בא ליד הראשון בתורת משכון. סמ"ע ס"ק י'.

ומה שכתב בשו"ע שהחזיק בה השני כדרך שמחזיקים בנכסי הגר. כיון שיש חזקה שמועילה במכר ולא מועילה בנכסי הגר. סמ"ע ס"ק ו'.

ועיין בביאורים ס"ק ה' אם צריך להחזיר מה ששילם לגוי או רק שויו ע"ש.

המחזיק בהם זכה, ואחריותו של שדה זו על הגוי ^ק המוכר. במה דברים אמורים שאין משפט המלך ידוע אבל אם משפט המלך שמי שיתן דמים קנה, עושים ע"פ משפטו.

* י"א דאפי' החזיק בה הראשון ^ר ועדיין לא נכתב השטר ובא האחרון ולקחה זכה בה דלא סמכא דעתא דראשון בלא שיכתב השטר, וכן נראה.

* אם החזיק הראשון קודם שיתן דמים לגוי לכו"ע זכה הראשון שהרי לא הסתלק הגוי.

* אף שהשני שהחזיק בה לפני כתיבת השטר מהגוי זכה בה נקרא רשע ^ש, ומ"מ אם ירצה הראשון להשתדל ע"י גוי להוציאו מהשני נקרא מוסר ^ה כיון שהשני משלם לו מעותיו.

* גוי שהיה לו משכון או פקדון ביד ראובן, ונתנו לשמעון בשטר זכה ראובן ^א במה שבידו שמיד שנתן הגוי לשמעון נסתלק הגוי מהמשכון או מפקדון ושמעון לא קנה עד שימשוך וע"כ הוי הפקר וזכה בו ראובן כזוכה מן ההפקר.

ח"מ סימן רעד סעיף א

א. גוי שמכר שדה לישראל וקבל המעות ולא כתב לו השטר הרי הוא

ק. כלומר דאם הגוי הוציא מיד המחזיק אין הראשון חייב להחזיר לו מעותיו שקיבל ממנו. ועיין בנתיבות ס"ק ט' בחידושים.

ר. דוקא שנתכוון הראשון לקנות בחזקה זו בתורת קנין של מקח אז לא קני, דממה נפשך, דאם אין הגוי אנס, הכסף הוא כבר קנין ואין קנין על קנין, ואם הגוי אנס אף החזקה לא תועיל לו, אבל אם אמר בפירוש שמחזיק בה אחר נתינת הכסף לקנותה בתורת הפקר ודאי קנה, ושוב אין אחר יכול לזכות בה. סמ"ע ס"ק ח'.

ש. כתב הב"י דלמ"ד שצריך לתת לו מעותיו שהיא דעת הרמב"ם, יש לו דין עני המהפך בחררה, ואם לא צריך להחזיר לו מעותיו יש לו דין מציאה דאין בו דין עני המהפך בחררה ולא מיקרי רשע. סמ"ע ס"ק י"ב.

ת. כיון שמן הדין זכה בו המחזיק השני אסור לבטל זכותו ע"י הגוי. סמ"ע ס"ק י"ג.

א. אפי' לא מת הגוי כיון שנתן מתנה לישראל נסתלק ממנו, ובסי' ע"ב סעיף מ' שנקט שם מת הגוי אורחא דמילתא נקט דה"ה לא מת. נתיבות ס"ק י"ב.

כהפקר וכל הקודם זוכה ^ב.

* עשרה תנאים התנה יהושע בארץ וכולן נוהגות אף בחו"ל ^ג.

* נחיל של דבורים שיצאו וישבו על אילן חבירו, י"א דיכול לקוץ ^ד ענף מהאילן כדי להציל נחילו ונותן דמי הענף לבעל האילן, ויש חולקין ^ה.

עין משפט ג. חו"מ סימן קצד סעיף ב
עיינ לעיל עין משפט ב

עין משפט ד. חו"מ סימן קצד סעיף א

א. הגוי אינו קונה בחזקה ^ו ולא בקנין כסף אלא בשטר עם נתינת הכסף ^ז, וישראל הקונה מגוי הרי הוא כגוי ואינו קונה ממנו אלא בשטר ^ח עם נתינת הכסף.

* אם התנה ^ט הלוקח שיקנה לו בכסף לבד קונה מיד.

ב. נתבאר בסי' קצ"ד בסייעפים ב' -ג', דאין קנין מגוי אלא בשטר, ומיהו הזוכה צריך להחזיר הדמים לישראל כפי מה שנתן לגוי, ואם ישנו משפט בין הגוים שלא קנהו אלא מי שנתן דמים הולכים אחר משפט זה. סמ"ע ס"ק א'.

ג. וכתבם הרמב"ם בפ"ה מנזקי ממון הלכה ג'. והטור בסי' רע"ד. והם מגמ' בב"ק פ"א ע"א.

ד. טור בשם הרא"ש בב"ק פ"י סי' ט"ז.

ה. שם בשם הרי"ף וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מגזילה הלכה י"ד.

ו. רמב"ם פ"א מזכיה הלכה י"ד. מבתרא נ"ד ע"ב. ומיירי כאן בקרקע אבל במטלטלין יתבאר בסעיף ג'.

ז. ואפי' נתן הכסף קודם כתיבת השטר. סמ"ע ס"ק ג'.

ח. הסמ"ע בס"ק א' כתב דוקא גוי מישראל אינו קונה בחזקה אבל ישראל מגוי קונה בחזקה, אבל הט"ז מעלה לעיקר כדעת הב"י והשו"ע ברמב"ם דאף ישראל מגוי אינו קונה בחזקה אלא בשטר עם נתינת הכסף.

והגם שגוי קונה מישראל בקנין סודר כמו שפסק מר"ן בסי' קכ"ג סעיף י"ד מ"מ הסתפק בפעמוני זהב אם ישראל קונה בקנין סודר עם נתינת מעות אפי' במקום שאין כותבין שטר והעלה דאינו קונה דאין סמיכות דעת אלא בשטר ע"ש.

ט. הב"ח והש"ך בס"ק ב' והט"ז חולקים וס"ל דלא מהני התנה. ובביאורים כתב דהעיקר כדבריהם, שאף שהתנה מ"מ לא סמכה דעתא, כיון שהגוי אנס.

* שכירות מן הגוי^א קונה בכסף בלבד.

הו"מ סימן שסט סעיף ב.ז.ח.

ב. אסור ליהנות בדבר הגזול אפי' לאחר יאוש^ב, והוא שיודע בודאי שדבר זה היא הגזילה עצמה. כיצד ידע שבהמה זו גזולה אסור לרכוב עליה או לחרוש בה, גזל בית^ל או שדה אסור לעבור בתוכה או ליכנס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, ואם דר בה חייב להעלות שכר לבעלים, אם עשויה לשכר.

ג. גזל דקלים ועשה מהם גשר אסור לעבור עליו^מ וכל כיוצא בזה.

* מ"מ אם מסר הגשר לרבים מותר ליהנות^ז ממנו שהרי ישנו יאוש עם שינוי רשות.

ב. ד. מלך שכרת אילנות של בעלי בתים ועשה מהם גשר מותר לעבור עליו, אפי' שציוה המלך לעבדיו לכרות מכל אחד ואחד דבר ידוע והלכו עבדיו וכרתו הכל מאחד מותר^ס.

וה"ה אם הרס בתים ועשה דרך או חומה מותר ליהנות בה, וכן כל כיוצא בזה שדין המלך דין הוא והוא שיהיה מטבעו^ע יוצא באותם הארצות שהרי הסכימו עליו בני אותה ארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים ואם לא כן הרי הוא כגזולן בעל זרוע.

ז. י. מלך שהטיל מס על בני העיר או על כל איש ואיש דבר קצוב משנה

י. משום שאין דרך העולם לכתוב עליו שטר והטעם כיון שהשכירות לזמן סמכה דעתא מאחר שהגוי קיבל דמי שכירותו. סמ"ע ס"ק ה'. והט"ז חולק על הסמ"ע וס"ל דאף בשכירות לא סמכה דעתא. וכתב בבאורים ס"ק ג' דבשכירות העיקר כהרמ"א.

כ. דיאוש לבד לא קני כמבואר בסי' שנ"ג ובסוכה ל' ע"ב, ומה שאמרו בב"ק קי"ג ע"ב דינא דמלכותא דינא דילמא מייאשי מינייהו, שם ישנו יאוש ושינוי רשות שמסר לרבים, כ"כ ה"ה שם בפ"ה מגזילה הלכה ב'.

ל. דקרקע אינה נגזלת, בב"ק קי"ז ע"ב וכחכמים.

מ. ואע"ג דזה שינוי מעשה והוא לבדו קונה, כתב ה"ה דזה חוזר לברייתו, כמו שנתבאר בסי' ש"ס סעיף ח'.

נ. כ"כ ה"ה שם בפ"ה.

ס. דשלוחי דמלכא כמלכא שם בגמ'.

ע. שם ברמב"ם הלכה י"ח, וכמ"ש בריש מגילה בעדיין לא יצא. גאון אות ט'.

לשנה, או על כל שדה וגזר שכל מי שיעבור על הדבר ילקחו כל נכסיו לבית המלך אינו גזל^פ, וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזלן והרי הוא כשר ובלבד שלא יוסיף ולא ישנה ולא יקח לעצמו כלום.

ה. יא. מלך שכעס על אחד מעבדיו מבני המדינה ולקח שדהו או חצירו אינו גזל ומותר ליהנות בה, והלוקחה מהמלך הרי היא שלו, ואין הבעלים מוציאים אותה מידו^ז, אבל מלך שלקח שדה או חצר של אחד מבני המדינה שלא ע"פ הדינים שחקק הרי זה גזלן והלוקח ממנו מוציאים הבעלים מידו. כללו של דבר כל דין שיחקק אותו המלך לכל, ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו אינו גזל, וכל שיקח מאיש אחד בלבד שלא כדת הידוע אלא חמס את זה הרי זה גזל.

* חקק חוקים לבעלי אומנות בלבד כגון למלוה בריבית, י"א דלא אמרינן בזה דינא דמלכותא הואיל ואינו חקוק לכל^ק.

* י"א דלא אמרינן דינא דמלכותא אלא במסים התלויים בקרקע כי המלך גוזר שלא ידורו בארצו כי אם בדרך זה, אבל בשאר דברים אין דינא דמלכותא^ר. ויש חולקין וסוברים דאמרינן דינא דמלכותא בכל דבר^ש, וע"כ המלוה על המשכון יכול למוכרו אחר שנה, הואיל דכן הוא דינא דמלכותא וכן עיקר.

ח"מ סימן שס"ט סעיף ט

ה. יב. גבאי המלך ושוטריו שמוכרים השדות במס קצוב ממכרן ממכר^ת, אבל מס שעל כל איש ואיש שאינו גובה אלא מאדם עצמו, אם מכרו את שדהו לגבות מס זה אינו מכר אלא א"כ היה דין המלך כן.

פ. שם ברמב"ם הלכה י"ב, מגמ' בב"ק קי"ג ע"ב.

צ. שם ברמב"ם הלכה י"ג וכתב ה"ה שהרי הרוגי מלכות נכסיהן למלך, כמו שאמרו בסנהדרין מ"ח ע"ב.

ק. ממהרי"ק שורש ס"ו.

ר. הרא"ש בפ"ד דנדרים בשם מהר"ם ומרדכי בפ' הגוזל בתרא.

ש. מרדכי בשם התוס' ות"ה סי' ש"ט, ועיין בסי' שנ"ו סעיף ז'.

ת. רמב"ם שם בהלכה י"ד וכתב ה"ה מפורש מב"ב נ"ה ע"א, ועיין בסי' ס"ח מדינא דמלכותא וגם בסי' ק"ד סעיף ב'.